

Beszélgetés Pesti Lajossal

Pesti Lajos ifjú korában került a statisztikai szolgálathoz. Előbb a KSH-központ ipari, majd a területi főosztályán dolgozott, meghatározó esemény volt számára az 1949. évi népszámlálás, ahol a gépi adatfeldolgozási osztály vezetőjévé nevezték ki. Ennek a nagy munkának befejezését követően a frissen szervezett Fővárosi Igazgatóság vezetője lett. Tíz év után, *Péter György*, a Hivatal akkori elnöke kinevezte a KSH-központ gépi adatfeldolgozási főosztály vezetőjének. Ezt követően, főosztályvezetői majd elnökhelyettesi státusban munkatársaival létrehozta és irányította a KSH számítógépes „birodalmát”, az egykori Ügyvitelgépesítési Felügyelettől egyrészt a KSH-t szolgáló, másrészt az országos számítástechnika alkalmazást támogató intézményrendszerig. Több mint negyven éves szolgálat után, 1989-ben vonult nyugdíjba.

Kezdjük az elején. Beszéljünk a családdoról, az ifjúságodról, a tanulmányaidról.

1925-ben születtem Budapesten. Anyám a lágymányosi dohánygyárban volt szivarsodró, apám pedig a kőbányai konzervgyárban dolgozott árukihordóként. Hat éves koromig a nagyszüleim, illetve a nagynéném neveltek egy kis Győr megyei faluban, Kajáron. Az elemi iskolát, a polgári iskolát és a Szent István Felsőkereskedelmi Iskolát Budapesten végeztem. Közgazdász diplomát már a KSH dolgozójaként szereztem, és munka mellett tettem le az angol nyelvvizsgát is. Középiskolás éveim alatt minden nyarat munkával töltöttem, a szünidő egyik felében nagyszüleimnek segítettem az aratásnál, a másik felében a Hangya Szövetkezetnél dolgoztam segédmunkásként. 1943-ban érettségiztem, rossz tanuló ugyan nem voltam, de nem is voltam különösebben lelkes diák, viszont rengeteget olvastam. Mindenevő voltam – ez a tulajdonságom máig megmaradt –, bármit elolvastam, ami a kezem ügyébe került a folyóiratoktól a szépirodalomig. Érettségi után a nagybátyám

közbenjárásával sikerült bekerülni egy igen magas presztízsű munkahelyre, az Országos Társadalombiztosítási Intézetbe (OTI) kisegítő irodai munkaerőnek. Az évek során ügyintéző, majd előadó lettem a baleseti, később az ellenőrzési osztályon.

Sorsodra bizonyára meghatározó erővel hatott, hogy az OTI főigazgatója 1945 után Péter György lett, akit 1948 őszén a KSH elnökének neveztek ki.

Igen, ahogy mondod. Péter György néhány munkatársát, például *Lukács Ottót* – akinek én az OTI-ban beosztottja voltam –, *Rédey Jenőt*, *Zala Júliát*, *Mód Aladárnét* és engem magával vitt a KSH-ba. Az első néhány hónapban *Lukács Ottó* főosztályán, az ipari főosztályon a könnyűipari csoportban dolgoztam, majd 1950-ben átkerültem a területi osztályra vezetőnek. Pályafutásomra döntő hatással volt, hogy szintén 1950-ben, nagyon fiatalon, 25 évesen az 1949. évi népszámlálás feldolgozását végző gépi adatfeldolgozási osztály élére

kerültem. Meg kellett szerveznem az új IBM-gépek üzemeltetését, így hirtelen több száz gépi lyukasztónak, kontroll-lyukasztónak, gépkezelőnek lettem az irányítója. Ez alapos tapasztalatokat hozott számomra a főnökmunkatársi kapcsolatok kialakításában, sok jó számítástechnikai szakemberrel ismerkedtem meg. Az 1949. évi népszámlálás sikeres feldolgozása után a többletkapacitást le kellett kötni, így az Országos Tervhivatal anyagainak feldolgozását is elvállaltuk, ami nem volt problémamentes, még a nagy hatalmú *Vas Zoltánnal* is vitába keveredtem, de az összeütöközést sikerült ép bőrrel megúsznom.

Életrajzodból tudom, hogy ezután megint váltottál, és az 1952-ben alakult Fővárosi Igazgatóság vezetője lettél. Nem lehetett könnyű a váltás.

Igen, a KSH életében nagy jelentősége volt annak, hogy átvette a tanácsoktól a statisztikai feladatokat, és megalakultak a KSH megyei igazgatóságai. Nem könnyű évtizedben, 1952 és 1961 között vezettem a fővárosi igazgatóságot, amely az egykori Fővárosi Statisztikai Hivatal örökségét folytatta. Abban, hogy épp engem neveztek ki e fontos igazgatóság élére, talán szerepe lehetett annak, hogy volt már tapasztalatom a sok ember munkáját koordináló szervezésben, volt már rálátásom a statisztikai munkára és szerencsém is volt, hogy – ellentétben a KSH központjával – nem kevés régi szakember is megmaradt és segítette a munkámat, továbbá a KSH-központból is küldtek erősítést. Szívesen végeztem ezt a munkát, habár sokféle feladatot kellett ellátnom, és egyaránt jó viszonyt kellett ápolni mind a KSH, mind a Fővárosi Tanács vezetőivel. Voltak konfliktusok egyes fővárosi tanácselnökökkel, párttitkárokkal, főleg azért, mert szakmai hozzánemértésből időnként teljesíthetetlen feladatokat róttak ki ránk. Több esetben is jól jött

Péter György segítsége, aki szembe mert szállni még a politikai bizottsági tagsággal rendelkező budapesti párttitkárral is. Ez nyilván azért történhetett – gondolom –, mert Péter Györgynek nagy tekintélye volt a párhierarchiában. Az igazgatósági munka igazán 1957 után vált érdekessé, amikor megszűnt az adatok nagy részének titkosítása, és különösebb megkötés nélkül nyilvános kiadványok sorozatát lehetett készíteni, közreadni.

Ezt már nem sokáig csinálhattad, hiszen 1961-ben visszatértél a KSH-központba, a régi szakterületedre.

A számítástechnikai terület egyre fontosabb szerepet játszott a KSH életében. Megint itt volt egy nagy volumenű munka, az 1960-as népszámlálás adatainak feldolgozása. Jelentős koordinációs tevékenységet, szervezeti átalakítást kellett elvégezni és bizonyos szakmai ellentéteket elsimítani. Az akkori KSH-vezetés úgy gondolta, hogy tapasztalataim birtokában meg tudom oldani ezeket a feladatokat. Talán az is személyem mellett szólt, hogy szinte mindenkit ismertem a Hivatalban és jó munkakapcsolatot tudtam kialakítani a gépi adatfeldolgozásban érintett főosztályvezetőkkel. Az 1960-as években egyre több statisztikai munkát sikerült „gépre szervezni”, s ezáltal több szempontból is fel lehetett dolgozni az adatokat. Egyszóval egy nagyon barátságos időszak volt, mert ezzel a fejlődéssel könnyebb és hatékonyabb lett a statisztikusok munkája.

Igen, ezek voltak az „aranyidők” a KSH „fénykora”, ahogy több visszaemlékező jelezte, bizonyára a számítástechnika is részese volt e korszak dinamizmusának. Beszéljünk arról, hogy a KSH korabeli pozícióját miképpen erősítette az a tény, hogy az akkori intézményrendszer keretein belül a KSH számítástechnikai „nagyhatalommá” tudott válni. Fontosnak

tartom ugyanis, hogy a mai fiatal statisztikus generáció megismerje a hátterét ennek a KSH-ra és a teljes statisztikai szolgálatra nézve jelentős korszaknak.

Valóban jelentős lépésekről volt szó, de ezek megértéséhez vissza kell mennünk 1953-ig. Ebben az évben egy néhány soros kormányhatározatban a KSH elnökét hatalmazták fel arra, hogy gazdálkodjék az országban működő lyukkártyás gépekkel. A KSH-n belül egy kis részleg foglalkozott ezzel, de ha belegondolunk, jelentős befolyásolási lehetőségről volt szó, hiszen itt dőlt el, hogy szerte az országban ki, milyen feltételekkel juthat hozzá ezekhez a számítástechnikai eszközökhöz. Mai szemmel nézve furcsa, de az egész korszakban fennmaradt egy olyan szervezet mint az IBM Magyarországi Kft., melynek felügyeletét mindvégig a KSH látta el. A számítástechnikának az „ügyvitelgépesítési” korszakában megalakult az Országos Ügyvitelgépesítési Felügyelet, melynek irányítója szintén a KSH volt. Az 1960-as évek vége felé azonban megszűnt a központi gépelosztás, minden államigazgatási szerv maga szerezte be a számítástechnikai eszközöket, ennek következtében némi koordinátlanság keletkezett. Idetartozik még, hogy az 1960-as évek elején alakult meg a KSH felügyelete alá tartozó Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat (SZÜV). Ez a vállalat kapta meg az 1949. évi népszámlálásból megmaradt lyukkártyagépeket is azzal céllal, ha bárkinek szüksége van gépi adatfeldolgozásra, annak rendelkezésre álljon.

Ez azt jelenti, hogy már az 1950-es, 1960-as években kisebb-nagyobb mértékben befolyása volt a KSH-nak a számítástechnikával kapcsolatos ügyekre, de mikortól vált igazi „nagyhatalommá”?

Az 1960-as évek végére nyilvánvalóvá vált a szovjet érdekszférán belül működő KGST

számára is, hogy míg nyugaton erőteljes számítástechnikai fejlesztések vannak folyamatban a hadászatban, az államigazgatásban, a vállalatoknál, addig Kelet-Európát e tekintetben is az elmaradottság jellemzi. Ekkor *Koszigin*, a Szovjetunió akkori miniszterelnöke, levelet írt a KGST-országok vezetőinek – a levél másolata a birtokomban van –, hogy az elmaradás csökkentése érdekében fogjanak össze a KGST-országok a fejlesztés, a kutatás, az alkalmazásfejlesztés, valamint a gyártás területén. Magyarországon is beindult a munka, a kormány elfogadta azt a javaslatot, hogy a felzárkózás érdekében induljon egy központi fejlesztési program a számítástechnikai kultúra meghonosítására, ez volt a Számítástechnikai Központi Fejlesztési Program. Ennek keretében a KSH-ra bízta a számítástechnikai alkalmazások fejlesztését és az ehhez kapcsolódó feladatok végrehajtását. E megbízás adott végül is lehetőséget arra, hogy a legfontosabb – országos jelentőségű – számítástechnikai intézmények kiépítése a KSH felügyelete alatt történjen. Azt hiszem, nincs lehetőség arra, hogy a teljes intézményhálózat kiépítésének történetét elmondjam, csak a legfontosabb momentumokra utalnék. Mindenekelőtt szükség volt arra, hogy legyen egy KSH felügyelete alá tartozó, az országos alkalmazásfejlesztésért felelős intézmény. Ez volt az INFELOR, mely szervezetet a későbbi Antall-kormány pénzügyminisztere, *Rabár Ferenc* irányította. Kellott továbbá egy olyan oktatási intézmény, amely a legrövidebb átfutási idővel képes számítástechnikai szakembereket képezni, hiszen az egyetemekről csak 4–5 év után kerülnek ki a hallgatók a munkaerőpiacra. Így alakult meg a Számítástechnikai Oktató Központ (SZÁMOK) *Faragó Sándor* vezetésével. Elsődleges célunk megvalósult: sok tízezer megbecsült műszaki szakembert, rendszerszervezőt, programozót készítettünk fel az új technika fogadására. Az oktatási anyagok előállításá-

ra, terjesztésére is alkalmas kiadóvállalatot szerveztünk, ez volt a Statisztikai Kiadó Vállalat (SKV), melynek nyomdája a KSH összes kiadványát, kérdőívét és egyéb anyagait nyomtatta, terjesztette. Ennek előnyeit az hiszem, nem kell részletezni. Ugyancsak a KSH felügyelte az Állami Számítástechnikai Szolgálatot (ÁSZSZ), valamint egy ideig az Állami Népszégyntilvántartó Hivatalt (ÁNH), amelynek sajátos adatfeldolgozási feladatai nagy teljesítményű gépeket igényeltek. Különleges szerepet kapott az 1970-es évek elejétől a már említett SZÜV országos hálózata. E szerephez szükséges technikai feltételeket az 1970. évi népszámláláshoz kapcsolódva teremtettük meg. Amikor lezajlott a népszámlálás munkacsúcsa, akkor a SZÜV vállalta a vállalati mérlegek adatfeldolgozásait is. Volt egy időszak a hetvenes években, amikor a KGST-országok összehangolt számítástechnikai fejlesztéseit azzal is támogattuk, hogy a KSH irányítása alatt létrejött Országos Számítástechnikai Vállalat (OSZV) felkészült a számítóközpontok kulcsrakész átadására. A megrendelő erre a szakvállalatra bízhatta a tervezést, a kivitelezést, a géptelepítést, valamint a programalkotás összes feladatát. Az igazgatási feladatokat ellátó Országos Számítástechnikai Iroda munkáját szintén a KSH felügyelte. Azt hiszem, az előbb elmondottakból érzékelhető, hogy milyen nagy volumenű munkáról volt szó. Ez a KSH szervezetén belül is változásokat hozott. Nyilvánvaló volt, hogy ezt a szerteágazó számítástechnikai hálózatot elnökhelyettesi szinten kell irányítani. A beosztást én kaptam meg, és az ezzel járó feladatokat közel két évtizedig, 1989. évi nyugdíjazásomig láttam el.

Nem kétséges, impozáns „birodalom” épült ki, látván a korabeli nyilvántartásokból, több mint kétezer ember foglalkoztatásáról volt szó. Ez a látványos terjeszkedés nem lehetett konfliktus nélkül, továbbá nemzetbizton-

sági kérdésekről is szó lévén nem volt-e a Belügyminisztérium (BM) vagy a Honvédelmi Minisztérium (HM) részéről befolyásolási szándék?

Első kérdésre válaszolva annyit, hogy nyilván sértettünk érdekeket, de a hazai informatikai fejlesztések gyorsítása létszükséglet volt. Csak egy példa a kényes helyzetre és kezelésének furfangos módjára. Nagy sikere volt a számítástechnikai oktatásunknak, és az akkori szaktárca meg akarta szerezni a KSH-tól a SZÁMOK felügyeletét. A fenyegetés láttán a vertikális integráció jelszavaival levettük a homlokzatról az „oktatás” szót, az intézmények összevonásával létrehoztuk a három, szorosán összefüggő feladatra (fejlesztésre, géptelepítésre és oktatásra) vállalkozó SZÁMALK nevű vállalatot. Ezzel kivédtük a bekebelezési kísérletet. A másik kérdésre azt mondhatom, hogy minden minisztériumban létrehoztak számítástechnikai alkalmazási szervezeteket, így a BM-ben és a HM-ben is. Ezek a részlegek jelentkezhetek különleges igényekkel is, valóban előfordult, hogy a BM és a HM részéről megkerestek bennünket speciális kérésekkel, de ez a felállított intézményrendszer keretein belül történt.

Térjünk vissza a KSH-n belüli helyzetre. Nyilvánvaló, hogy a látványos terjeszkedés jelentős anyagi erőt is igényelt és kapott, ebből a „pénzesöböl” milyen előnyei származtak a KSH-nak, mennyit profitált ebből a KSH egésze, továbbá ez a széles feladatkör milyen befolyással bírt a KSH államigazgatáson belüli pozíciójára?

Az országos számítástechnikai fejlesztésre szánt pénzek a KSH költségvetésében elkülönítve szerepeltek, külön rovatban voltak. Szoros elszámolásról volt szó, tehát ezeket a pénzeket nem lehetett ide-oda mozgatni, de az is

nyilvánvaló, hogy közvetve segítséget nyújtott a KSH alapfeladatainak ellátásához. Példaként említhetem, hogy amikor a SZÜV megyei központjai épültek, akkor hogy, hogy nem, mindig egy emelettel magasabb épületek keletkeztek, és ebben helyezkedtek el a KSH igazgatóságai. Vagy sok pénz áramlott ebből a keretből a SKV-hoz, melynek feladata volt a KSH kiadványainak megjelentetése is, és így egyre hatékonyabban lehetett szolgálni a KSH tájékoztatási politikáját. Olyan, látszólag mellékes területet is támogathattunk, mint a KSH sportkör, a sportélet fejlesztése.

Ami a második kérdéssel illeti, nyilvánvaló, hogy ez a széles feladatkör hatással volt a KSH elnökének pozíciójára is, hiszen egy sor olyan kérdésért is felelős volt, mely túlmutatott a KSH hagyományos feladatkörén, ezért a sok külső megkeresés sokszor nem is a statisztikai munkával volt kapcsolatos, inkább ezt a számítástechnikai pozíciót érintette. Egyszerűen a KSH erkölcsi tekintélyét és anyagi lehetőségeit mindenképpen pozitívan befolyásolta, hogy e stratégiai terület gazdája volt.

Ezek szerint egyaránt felelős voltál a KSH-n belüli számítástechnikai adatfeldolgozásért és a KSH-n kívüli számítástechnikai fejlesztésért. Nem okozott-e konfliktust, nem volt-e olyan helyzet, hogy az egyik terület a másik rovására fejlődik, gondolok itt a két terület közötti rivalizálásra, emberi konfliktusokra és egyéb lehetséges problémákra?

Lényegében nem volt probléma, hiszen a KSH úgy is profitált ebből a helyzetből, hogy az elérhető legjobb technikát kapta, a „beszálítók” a számítástechnikai embargónál a legvégsőkig elmentek, teljesíteni tudták a legkényesebb hivatali igényeket. A SZÁMOK révén a KSH a legjobb szakembereket kapta meg, így segítve a statisztikai feldolgozási munkákat. Egyébként a KSH-n belüli, illetve az or-

szágos fejlesztés szervezetenként elkülönült, jómagam pedig igyekeztem biztosítani a koordinált együttműködést. Természetesen lehettek kisebb-nagyobb konfliktusok, de nem hiszem, hogy ezek hátráltatták a hivatali munkát.

Személyes tapasztalatod, hogy az általad irányított „birodalom” elég öntörvényűen működött, sokszor hallottam olyat is, én magam is részese voltam, hogy bizony az ágazati főosztályok statisztikusai ki voltak szolgáltatva az informatikai részlegek erőfölényének. Neked nem voltak ilyen tapasztalataid?

Van igazság abban, amit mondasz, hogy az ágazati főosztályok munkatársai valamelyest ki voltak szolgáltatva a feldolgozó informatikusok ismereteinek, kapacitásainak. Tény, hogy voltak súrlódások, feszültségek, de azt is elmondhatom, hogy aktív korszakom utolsó három évében – a Hivatal vezetőinek támogatásával – sikerült egy olyan, a kor követelményeinek megfelelő feldolgozási rendszert kialakítani, amelyre máig is büszke vagyok. Az akkori megyei igazgatóságok, az ágazati főosztályok, valamint az SKV munkájának összehangolásával elértük, hogy a zsebkönyv minden esztendőben május végéig, az országos évkönyv pedig augusztusban kiadásra került, de a megyei, valamint az ágazati évkönyvek is legkésőbb a IV. negyedév folyamán kivétel nélkül megjelentek.

Hallván az elmondottakat, úgy vélem, igen nagy szervezőkészség kellett e bonyolult szervezetrendszer működtetéséhez. Milyen vezetési szemlélettel oldottad meg ezt a feladatot?

Nem én találtam ki, de magam is vallom, hogy az igazán bölcs főnökök maguknál felkészültebb munkatársakat keresnek, saját érdekében hallgatnak azok véleményére, nem törekednek arra, hogy másoknál okosabbnak tűnjenek. Minden munkatárs egy önálló világ.

A vezetők legkényesebb feladata, hogy szót értsenek környezetükkel a közös célok érdekében. Sosem emeltem fel a hangomat, bár néhány esetben a partner magatartása, felkészületlensége erre okot adhatott volna. Vezetői alapkövetelmény az is, hogy tiszteljük mások idejét, szabatosan, tömören fogalmazzunk.

Elérkeztünk a nyugdíjazásod idejéhez. Hogyan alakultak ezek az évek?

1989 közepén mentem nyugdíjba. Még két hét sem telt el, amikor a volt SZÁMALK-tól (SZÁMALK Rendszerház Rt.) megkerestek, hogy tanácsaimmal segítsem a munkájukat. Ez a feladat nem igazán elégített ki, inkább valami operatív munkára vágytam. Miután kiderült, hogy a cégnek az évek során jelentős ingatlanvagyonra keletkezett, megalakítottuk az Infrastruktúra Kft.-t, és ennek keretében kértek fel, hogy irányítsam az ingatlanokkal történő vagyongazdálkodást, az értékes épületek hasznosítását. Ez nekem való munka volt, konkrét feladatokkal, kihívásokkal, emberekkel való tárgyalásokkal, jó megoldások keresésével. Ezt a tevékenységet 2003-ig végeztem, de 2006 végéig még felügyelőbizottsági tisztségeket töltöttem be a SZÁMALK Rendszerház Rt.-ben és különböző utódszervezeteinél.

A következő évek már igazán a pihenés évei?

Igen. Mint említettem nagyon szeretek olvasni, csak az a baj, hogy az évek során felhalmozódott könyveket már alig tudom hova tenni. Nem gyakran kapcsolom be a televíziót, csak a valóban érdekes és színvonalas műsorokra vagyok vevő. Még korábban a lányomtól kaptunk egy gyönyörű ezüstszürke uszkárt, s minthogy 62 esztendei munka után eljöttek a pihenés évei, az én feladatom volt naponta négyszer megszálltatni. Igazi családtagnak számított. Sajnos

már eltávozott tőlünk, s nem is akarunk új társat, mert félünk, hogy a mi eltávozásunkkal csak bánatot okoznánk neki. Mostanában a bevásárlás az én reszortom. Vannak „törzsboltjaim”, ahol személyes, jó kapcsolatban vagyok a hentesel, a zöldségessel, a fűszeressel. Feleséggel – aki, nem titok, szintén a KSH-ból ment nyugdíjba – sokat olvasunk, keresztrefejtvényt fejtünk, hetente egyszer, lányommal kiegészülve, römipartit rendezünk. Az igazi kikapcsolódás számomra a kertészkedés. A társas háznak, ahol élünk van egy elég nagy kertje, azt tulajdonképpen „kisajátítottam” magamnak, én gondozom, és nagyon büszke vagyok a gyönyörű rózsáimra, növényeimre.

Még egy utolsó kérdés. Mint a számítástechnika iránt elkötelezett embernek, milyen a viszonyod a mai számítástechnikához, számítógéphez?

Meg fogsz lepődni, attól félve, hogy az internetezés sok időt elrabolna, és nem tudnánk a feleséggel kellő figyelmet fordítani egymásra, nincs otthon számítógépem. Értem a mai számítógépet, internetezek néha a lányomnál és onnan szerzem be az információkat, így a KSH mai működését, eredményeit is ebből a forrásból ismerem.

Itt szeretném még elmondani, hogy nagyon hálás vagyok mindazoknak – a Hivatal elnökeinek, a vezető kollégáknak, az egykori közvetlen környezetemnek, de a más szakterületen dolgozó munkatársaknak is –, akiknek támogatását, együttműködését és barátságát élvezhettem. Őszinte köszönettel és megbecsüléssel emlékezem rájuk.

Köszönöm a beszélgetést, jó egészséget kívánok.

Dr. Lakatos Miklós,

a Statisztikai Szemle főszerkesztője
E-mail: miklos.lakatos@ksh.hu